

Izveštaj o aktivnostima EKO FORUM-a za period april 2016 – mart 2017. godine

Redovna godišnja skupština udruženja održana je 24.3.2016. godine. Na skupštini su usvojene izmjene Statuta, izvještaj o radu sa finansijskim izvještajem i planom rada za narednu godinu.

U izvještajnom periodu, u Eko forumu su za potrebe realizacije projekata bila angažovana ukupno 2 zaposlena po ugovoru o djelu.

Tokom izvještajnog perioda održana su 3 sastanka Upravnog odbora (14.9.2016, 21.11.2016, 6.1.2017), ali se Upravni dobor sastajao na seminarima, okruglim stolovima i press konferencijama koje smo organizovali više puta.

U izvještajnom periodu realizovan je 1 projekat, iz kojih smo obezbijedili sredstva za funkcionisanje udruženja: "Smanjenje hemikalija i onečišćenja izvora pitke vode u ruralnim zajednicama". Za isti projekat smo dobili i simbolična sredstva na javnom konkursu koji je raspisalo Ministarstvo za prostorno uređenje, promet i komunikacije i zaštitu okoline ZDK.

U okviru realizacije projekta, učestvovali smo na radionici i treningu u Skopju, Makedonija od 29.5.2016 do 3.7.2016., te u Skadru u Albaniji od 11.7.2016 do 13.7.2016. Okrugli sto u okviru ovog projekta je organizovan u Zenici, od 7.3.2017 do 8.3.2017. Okruglom stolu su prisustvovali, pored aktivista Eko foruma i partnera u projektu iz Njemačke i Albanije, predstavnici Instituta za zdravlje i sigurnost hrane ZDK, Ministarstva za prostorno uređenje, transport, komunikacije i zaštitu okoline ZDK, Službe za inspekcijske poslove Grada Zenice, te Osnovne škole "Hasan Kikić" u Tetovu. U okviru projekta je napravljen jedan ogledni suhi toalet u selu Gorica, prevedene su i odštampane brošure o primjeni ove tehnologije na smanjenju upotrebe hemikalija i zaštite pitke vode. Izvršene su pripreme za realizaciju završne konferencije za projekat, koja je planirana za 9.5.2017 u Sarajevu.

Glavni fokus aktivnosti Eko foruma tokom izvještajnog perioda bio je postupak obnove okolinskih dozvola za pogone ArcelorMittal Zenica, koji je započet podnošenjem zahtjeva u februaru 2016, a još uvijek nije okončan. Nakon podnošenja zahtjeva za izdavanje integralne okolinske dozvole, Federalno ministarstvo okoliša i turizma je od Eko foruma tražilo da imenuje predstavnika u Komisiju za ocjenu zahtjeva. U Komisiju je ispred Eko foruma imenovan Muhamed Islambegović, a osim njega su u Komisiji bili predstavnik mjesnih zajednica, grada Zenice, te dva predstavnika Ministarstva. Komisija se prvi put sastala u aprilu 2016, nakon čega je obavljen niz sastanaka i obilazak pogona. U maju je Komisija podnijela izvještaj Ministarstvu, nakon čega je ArcelorMittal u augustu 2016 dostavio izmijenjeni i dopunjeni zahtjev za izdavanje okolinske dozvole. Komisija je izvršila uvid i u novi zahtjev i dostavila mišljenje Ministarstvu u septembru 2016. Ministarstvo za okoliš i turizam FBiH je 24.1.2017. na svojoj web stranici objavilo nacrt integralne obnovljene okolišne dozvole privrednom društvu ArcelorMittal Zenica d.o.o. Zenica. Zainteresovana javnost mogla je dostaviti mišljenja, primjedbe i sugestije na taj dokument u roku od 10 dana, odnosno do 3.2.2017. godine. Eko forum je pripremio i 1.2.2017 poslao svoje primjedbe i sugestije na nacrt teksta dozvole. Nakon toga je u uredu gradonačelnika 13.2.2017 održan sastanak sa Ministarstvom, menadžentom ArcelorMittala i gradonačelnikom, na kojem se od nas tražilo da povučemo tužbu za pokretanje upravnog spora protiv okolinske dozvole za BOF čeličanu. Tužbu nismo povukli, jer nam je to jedini preostali instrument pritiska na Ministarstvo da nova okolinska dozvola bude kvalitetna.

Na dan 20.4.2016, u saradnji sa Centrom za ekologiju i energiju Tuzla i Fondacijom Heinrich Böll, organizovali smo okrugli sto "Korištenjem energije Sunca do pozitivnih klimatskih promjena". Na okruglom stolu je prezentirana brošura „Solarni sistemi za toplu vodu“ koja sadrži informacije o planiranju, konstruisanju, instaliranju i održavanju solarnih sistema za zagrijavanje vode, kao i preporuke o korištenju solarne energije za zagrijavanje vode i prostora, sa preporučenim

najoptimalnijim tehnologijama. U poredo sa održavanjem Okruglog stola, u prizemlju Metalurg City Centra bila su izložena dva solarna modela.

U saradnji sa češkom organizacijom Arnika i Centrom za životnu sredinu Banja Luka, 27.4.2016, objavljena je online baza podataka o najvećim zagađivačima iz BiH (www.eko.ba). Upotrebom baze, objavljena je i publikacija "Top lista deset najvećih zagađivača prema podacima iz integrisanog registra zagađenja BiH". I baza i publikacija su pokazale da je taj registar nepotpun, da su podaci u njemu nepouzdana i da je potrebno još puno učiniti kako bi se stvorila prava slika o stanju okoliša u BiH. Umjesto da se bavimo rješavanjem problema, BiH krije stvarne podatke o zagađenju.

U maju je naš dokumentarni film "Za čist zrak i vodu" prikazan na Okolišnom filmskom festivalu u Zagrebu.

Odbor za međureligijsku saradnju u Zenici (OMS) u saradnji sa Catholic Relief Services (CRS) organizovao je 27.5.2016 Međureligijsku tribinu "Ekologija i vjernici". Među prisutnima su bili i članovi Eko-Foruma Zenice, koji su također iznijeli svoja zapažanja, posebno ona koja se tiču njihovog djelovanja na polju poboljšanja ekološke svijesti Zeničana.

Zeničko-dobojski kanton je zadužio Univerzitet u Zenici da izradi Kantonalni ekološki akcioni plan za period 2017-2025. godina. Eko forum je jedina nevladina organizacija koja je učestvovala u izradi ovog plana, i to kroz rad u savjetodavnom odboru, na radionicama i kroz slanje primjedbi, te kroz javnu raspravu o planu. Skoro sve sugestije i primjedbe Eko foruma su uvrštene u konačni prijedlog Plana, koji je ponuđen Skupštini kantona na usvajanje 3.4.2017.

Vlada Federacije BiH je finansirala petogodišnje istraživanje zagađenja tla, biljaka i mlijeka u okolini Zenice, kako bi se utvrdio utjecaj prvenstveno industrijskog zagađenja na kvalitet ovih resursa. Federalni agropedološki zavod je na svojoj web stranici objavio Finalni izvještaj o petogodišnjem monitoringu zemljišta na području općine Zenica za period 2011-2015, a koji je Vlada FBiH usvojila 28.7.2016. Federalni zavod za poljoprivredu svoj Izvještaj o petogodišnjem monitoringu ostataka teških metala i ostataka pesticida u biljnom materijalu i mlijeku na području općine Zenica za period 2011-2015, a koji je Vlada FBiH usvojila 7.4.2016, nije objavio, te smo se obratili zahtjevom za pristupom informacijama, u skladu sa Aarhuškom konvencijom i na osnovu odredbi Zakona o slobodi pristupa informacijama BiH. Tek u oktobru 2016 smo uspjeli doći do tih izvještaja i objavili smo ih na našoj web stranici.

Nakon što je već jednom organizovana javna rasprava o nacrtu novog Zakona o zaštiti okoliša FBiH, ispostavilo se da je nije trebalo ni organizovati, jer je taj nacrt zakona tek u septembru 2016 usvojen i na Domu naroda (dvije godine ranije usvojio ga je samo Predstavnički dom). Nacrt zakona je ponovo upućen u javnu raspravu i mi smo ponovo poslali iste prijedbe kao i prvi put, prije dvije godine. Zakon još uvijek nije došao u fazu prijedloga i još nije došao na nejni red Parlamenta FBiH.

Zamjenik šefa misije američke ambasade Paul Horowitz sastao se 16.9.2016 sa aktivistima Eko foruma, kako bi razgovarali o tekućim aktivnostima naše organizacije na praćenju kvaliteta zraka u Zenici, te da bi podržao naša nastojanja za čišći i zdraviji zrak za građane Zenice. Klimatske promjene i smanjenje emisija su u vrhu prioriteta Obamine administracije Sjedinjenih Američkih Država, čija nastojanja u Bosni i Hercegovini podržavaju ostvarenje tih ciljeva.

U oktobru smo poslali primjedbe i sugestije na Reviziju razvojne strategije grada Zenica.

U saradnji sa organizacijom Arnika iz Češke Republike, pripremljena je stručna publikacija na engleskom i na bosanskom jeziku "Sistem okolinskih dozvola u Bosni i Hercegovini: Od fragmentirane do integrisane prevencije i kontrole zagađenja: uporedna analiza sistema i metoda okolinskih dozvola". Promocija te publikacije planirana je za maj 2017. godine.

Na poziv kompanije ArcelorMittal, 20.10.2016 smo organizovali posjetu i obilazak pogona ArcelorMittal Zenica, što je bila prva takva posjeta nakon privatizacije željezare. Na licu mjesta smo se uvjerali da ekološki projekti kasne i da je neizvjestan rok za bilo koji značajniji ekološki projekat, kao što su sekundarno otprašivanje na BOF čeličani, besprašinsko istiskivanje koksa, odsumporavanje koksnog plina, a filteri na aglomeraciji su se pretvorili u jedan filter, iako bi ih trebala biti 4.

U oktobru 2016 predsjednik Eko foruma je učestvovao na Regionalnoj konferenciji o bezbjednom upravljanju hemikalijama u Beogradu, u organizaciji Razvojnog Programa Ujedinjenih Nacija (UNDP).

U okviru 23. generalnog sajma ZEPS 2016, održana su dva okrugla stola, 5.10.2016 na temu Agroekologija, a 6.10.2016, na temu Ekologija. Eko forum je učestvovao u radu oba okrugla stola.

Eko forum Zenica i Impulsni kreativni centar u suradnji sa WWF Adria (Svjetska organizacija za zaštitu okoliša) organizovali su 28.10.2016 javno predavanje "Izveštaj o stanju planeta 2016 (Living Planet Report)". Izveštaj o stanju planeta vodeća je svjetska znanstveno utemeljena analiza koju provodi WWF (Svjetska organizacija za zaštitu okoliša) o zdravlju našeg planeta i o utjecaju ljudskih aktivnosti na planet. Izveštaj izlazi svake dvije godine, i ove godine njegovo predstavljanje je po prvi put organizirano u Zenici. Gost predavač bio je g. Deni Porej, direktor odjela zaštita prirode pri WWF MedPO (Svjetska organizacija za zaštitu okoliša, Mediteranski program) i jedan od najvećih stručnjaka za zaštitu biološke raznolikosti u WWF-u i regiji.

Odmah nakon imenovanja nove gradske uprave nakon lokalnih izbora, održali smo sastanak sa novim gradonačelnikom, na kojem smo ga upoznali s našim aktivnostima, problemima i informacijama kojima raspolažemo i ponudili smo podršku u rješavanju problema zagađenja u gradu. Nažalost, nismo naišli na razumijevanje i optuženi smo da tjeramo investitore iz grada, što se završilo razmjenom otvorenih pisama i medijskim istupima. Umjesto prijedloga članova nove gradonačelnikove komisije za praćenje stanja okoliša, ponudili smo prijedlog izdvajanja službe u gradskoj upravi koja bi se bavila isključivo problemima zaštite okoliša. Naš prijedlog nije prihvaćen.

Iako su mjerne stanice za mjerenje zagađenja van funkcije cijelu 2016 godinu, od decembra 2016 počele su prikazivati alarmantne vrijednosti koncentracija SO₂ pa smo tražili proglašenje epizoda uzbune, ali novi gradonačelnik nije ispunio svoju obavezu predviđenu Planom interventnih mjera. Dok su drugi gradovi (Sarajevo, Tuzla, Lukavac) punili domaće i svjetske medije, mi smo morali kriti da smo zagađeni, jer se nova gradska administracija opredijelila da vjeruje obećanjima da ćemo do 2018 imati kvalitet zraka kao u EU.

U decembru 2016 učestvovali smo na okruglom stolu Foruma građana Zenice "Smetovi danas - Smetovi sutra", nakon kojeg su upućeni zaključci i prijedlozi gradskoj upravi da se poduzmu mjere na zaštiti ovog jedinog izletišta u blizini Zenice, koje je jedini spas u zimskim mjesecima za bijeg od zagađenja.

U Temišvaru, Rumunija, učestvovali smo na konferenciji "Planiranje sigurnosti pitkih i otpadnih voda u ruralnim područjima Istočne Evrope". Pred Ministricom za okoliš iz Bavarske i učesnicima iz Rumunije, Moldavije, Bugarske, predstavili smo naše projekte, prezentirali naš grad i organizaciju. Tema konferencije su bili UNEP strateški razvojni ciljevi (SDG) za 2030. godinu, te ekologija i primjena ekoloških tehnologija zaštite pitke vode i unapređenja standarda života ženske populacije do 2020. godine u ruralnim područjima.

U januaru 2017, u organizaciji Američke ambasade u Sarajevu, održan je sastanak vodećih ekoloških organizacija u BiH sa Federalnom ministricom okoliša i turizma. Na sastanku smo tražili izmjene Pravilnika o monitoringu emisija, kako bi se otklonile prepreke za mjerenje organskih polutanata, jer je postojećim Pravilnikom zabranjeno obavljanje mjerenja akreditiranim laboratorijama izvan BiH. Kako takvih laboratorija u BiH nema, nema ni mjerenja tih kancerogenih polutanata, a kojih najviše ima upravo oko metalurških postrojenja.

U januaru i februaru 2017 predsjednik Eko foruma je na prijedlog Američke ambasade u Sarajevu učestvovao u programu međunarodne razmjene IVLP (International Leadership Visitors Program) u trajanju od 3 sedmice. Tako su uspostavljeni kontakti sa američkim univerzitetima i NVO koje se bave zaštitom okoliša, s kojima smo podijelili naša iskustva i informacije o našim aktivnostima.

U februaru 2017 održana je javna rasprava o nacrtu Zakona o šumama FBiH, u okviru koje je Eko forum dostavio listu primjedbi i sugestija na taj zakon.

U februaru 2017 učestvovali smo na seminaru "Definisanje pragova uzbune tokom epizoda povećanog zagađenja zraka sa preporukama interventnih mjera za lokalne zajednice" koji je organizovala organizacija EKO akcija u Sarajevu.

U saradnji s Američkom ambasadom u BiH, 23.2.2017 u prostorijama Eko foruma održan je okrugli sto i prezentacija OpenAQ softvera za praćenje zagađenja zraka. OpenAQ zajednica je do sada prikupila 39,722,355 rezultata mjerenja kvaliteta zraka sa 4,803 lokacija iz 44 zemlje, uključujući i Bosnu i Hercegovinu. Podaci se prikupljaju sa 57 web stranica državnih institucija i istraživačkih centara.

Na inicijativu zastupnica iz dva najzagađenija grada u FBiH, Lukavca i Zenice, 15.3.2017 održana je tematska sjednica Zastupničkog doma Federalnog parlamenta, na temu zagađenosti zraka. Pored federalne ministrice okoliša i turizma i direktora Federalnog hidrometeorološkog zavoda, prezentacije i izlaganja na sjednici imali su i predstavnici organizacija civilnog društva: Eko forum Zenica, Centar za ekologiju i energiju Tuzla i Eko akcija iz Sarajeva. Nakon prezentacija, održana je dugotrajna rasprava te je formirana radna grupa za izradu zaključaka. Eko forum je učestvovao u formulisanju tih zaključaka, a parlament je te zaključke i usvojio 22.3.2017. Na taj način smo naše područje borbe iz naših prostorija, sa ulice, iz domaćih i stranih medija, iz suda i tužilaštva, proširili i u parlamentarne klupe.

U Zeničko-dobojskom kantonu je počela realizacija projekta "Obnovljivi izvori energije i energetska efikasnost integrirana u ruralni razvoj i smanjenje siromaštva u BiH", koji implementira Caritas Švicarske, u partnerstvu sa Centrom za ekologiju i energiju, u periodu od 1. 3.2017. do 31.3.2018. godine. Projektom će nakon izvršenih analiza i energetskih audita u tri škole biti urađene mjere energetske efikasnosti, a u dvije škole će se ugraditi geotermalne pumpe za sistem grijanja u cilju pilotiranja ovog načina primjene obnovljivih izvora energije. Osim ovih aktivnosti u projektu će se raditi i na edukaciji, pa će se organizirati radionice za profesore tehničkih škola, kao i za nezaposlene na temu energetska efikasnost u zgradarstvu i obnovljivih izvora energije. iako nije zvanični partner na projektu, u realizaciji projekta učestvovalaće i aktivisti Eko foruma.

U martu 2017 pridružili smo se grupi od 22 ekološke organizacije u BiH koje su uputile otvoreno pismo organima vlasti za transparentan i participativan proces izrade Energetske strategije Bosne i Hercegovine.

U privrednoj komori ZDK 23.3.2017 održan je okrugli sto na temu "Suzbijanje klimatskih promjena i energija u službi BH privrede" u organizaciji CETEOR Sarajevo i GIZ, u kojem su učestvovali i predstavnici Eko foruma.

Odbor za okolinsku politiku Ekonomske komisije za Evropu Ujedinjenih naroda (UNECE) je odlučio da Preglede stanja okoliša (EPR) za zemlje čije su ekonomije u tranziciji učini dijelom svog redovnog programa. Prvi izvještaj za Bosnu i Hercegovinu objavljen je 2004, drugi 2011. godine, a trenutno se radi na pripremi trećeg izvještaja za BiH. Konsultativni sastanak ekspertnog tima koji priprema Treći EPR za BiH održan je u Sarajevu, 28.3.2017, uz učešće predstavnika NVO: Eko forum Zenica, REC Sarajevo, Centar za ekologiju i energiju Tuzla, Ekotim Sarajevo, Centar za podršku Tuzla i Eko akcija Sarajevo. Na sastanku su ekspertima iz Italije, Estonije, Portugala, Holandije, Grčke, Mađarske, Francuske i Švicarske predstavnici NVO predočili sva saznanja o stanju okoliša u BiH, problemima i

izazovima sa kojim se srećemo u implementaciji okolišnih zakona u BiH, ali i međunarodnih konvencija koje građanima garantuju ljudska prava u vidu prava na zdrav okoliš. Nakon sastanka, članovima ekspertnog tima smo dostavili brojne informacije za koje očekujemo da će se naći u EPR za BiH, jer u prethodna dva izvještaja nije uopšte bio spomenut problem industrijskog zagađenja u Zenici.

U izvještajnom periodu, objavljeni su medijski izvještaji o zagađenju i o aktivizmu Eko foruma u stranim medijima, koji su imali dosta velikog odjeka u javnosti.

U martu 2016, u Zenici je boravila ekipa Britanske TV kuće BBC Chanel 4. Nakon prikupljanja informacija, snimanja filmskog materijala, napravljen je dokumentarni film o zagađenju u Zenici i aktivnostima Eko foruma, ali je nakon prijetnje tužbom od strane advokata korporacije ArcelorMittal iz Londona, BBC odlučio da ne objavi taj dokumentarni film. Tek skoro godinu dana kasnije, u februaru 2017, Britanski list the Guardian je objavio reportažu zasnovanu na podacima iz tog filma pod naslovom "Ubijate nas: kako čelični div ArcelorMittal nije smanjio emisije zagađenja".

U martu 2017 Novi list iz Hrvatske je objavio reportažu "Željezara – majka i maćeha: Nemoj govoriti o trovanju, investitor bi mogao otići!". Istu reportažu je na slovenačkom jeziku prenio i Mariborski list Večer.

Tokom izvještajnog perioda, Eko forum je pripremio i poslao 4 aplikacije na projekte, ali nažalost, samo jedan je odobren za finansiranje. Najveći projekat je IPA projekat prekogranične saradnje, koji je trebao biti realizovan sa Zagrebačkom županijom, Zelenom akcijom Zagreb, REZ agencijom, Metalurškim institutom "Kemal Kapetanović", ali nije dobio za finansiranje. Aplikirali smo i sa dva projekta na pozive Američke ambasade u Sarajevu, ali bez uspjeha. Jedini odobreni projekat smo dobili na javnom pozivu ZDK, za sufinansiranje međunarodnog projekta "Suhi toaleti" koji realizujemo već treću godinu.

Na kraju se može reći da je većina planiranih aktivnosti i realizovana, osim realizacije projekta o utjecaju zagađenja na zdravlje i većeg uključivanja članova Eko foruma u naše aktivnosti, što bi trebalo unaprijediti u narednom periodu. Možemo reći i da smo učinili značajne pomake u odnosu na prethodne godine, u smislu internacionalizacije problema, i jačanja statusa Eko foruma kao nezaobilaznog faktora u odlučivanju o okolišu u Zenici, ZDK i FBiH. Apsurdno je, međutim, da je veći interes, poštovanje i razmijevanje za naše aktivnosti izvan granica naše zemlje, nego kod lokalne, kantonalne i federalne vlasti.

Sve to se može smatrati ogromnim uspjehom, kad se zna da smo sve to postigli vlastitim naporima, ali ne možemo biti zadovoljni sve dok se to ne počne odražavati na poboljšanje stanja okoliša u Zenici.

Zenica, 31.3.2017.

Predsjednik udruženja Eko forum Zenica
v.prof.dr. Samir Lemeš